

באר ה"אור החיים הקדוש"

פרשת נצבים פ"ה

סדר לימוד ב"אור החיים" הקדוש כתקנת מורינו הגאון רבי אלימלך בודרמן שליט"א

וטעם שדיבר הכתוב בדרך זה, להיות שימצא המסית טענה לסתור הוכחת הגליות, באומרו כי הלא כמה וכמה מהאומות שיקרה להם כזה שיגלו מעל אדמתם, לזה אמר בכל הגוים, כי אין גלות כגלות ישראל אשר נתפזרו בארבע רוחות העולם, והוא אומרו בכל הגוים אשר הדיחך ה' שמה:

וְשַׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלִי כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם אֹתָהּ וּבְנִיָּהּ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ: {ל' ב'}

וְקַצַּת עַד ס' חֲלָסִיךְ. אומרו ושבת, ולא הספיק במה שאמר והשבות אל לבבך, לפי מה שפירשתי כי והשבות אל לבבך וגו' הוא טענת הנצחון ללבו הטועה, וזה לענין להכיר כי לא טוב עשה, והתשובה לפני ה' להטיב דרכיו הוא מאמר ושבת עד:

וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוּתְךָ וְרַחֲמֶךָ וְשָׁב וּקְבַצְךָ מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר הִפְצִיךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה: {ל' ג'}

וְקַצַּת ס' וגו'. פירוש חלקי הקדושה שנשבו מצד מעשיך הרעים שקדמו, ישיבם ה' מהשבאי, זה כנגד גאולת שבית הנעלם, וכנגד שבית הנגלה אמר ושב וגו':

וּמַל ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לֵבב זֶרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ: {ל' ד'}

ומל ס' חֲלָסִיךְ וגו'. יש להעיר אחר שאמר למעלה ושבת עד ה' ושמעת בקולו, מה מקום לומר עוד ומל ה'. עוד רואני שאומר עוד אחר כך ואתה תשוב וגו', שנראה שמה שקדם עדיין לא הגיע לתשובה, וזה אינו, כי אחר שמל לבו לאהבה את ה' בכל לבו ובכל נפשו, אין לך תשובה גדולה מזו:

אכן לפי מה שפירשתי בפרשת כי תבא (לעיל כח טו) בין בענין הברכות בין בענין הקללות שיש שלשה דברים כלליות במצות ה', א' היא עסק התורה, שנית שמירת מצות לא תעשה, שלישית קיום מצות עשה:

לזה כשבא לומר תיקון התשובה סדר שלשתם, כנגד תשובת תלמוד תורה, אמר תשובה ראשונה ושבת עד ה', וגמר אומר ושמעת בקולו שהוא תלמוד תורה, ולא הזכיר עמו דבר אחר, וזו היא התחלת התשובה שצריך השב עשות, ואמר כנגדה ושב ה' את שבותך ושב וקבצך וגו', כאומרו ז"ל (זוסי"ק מ"ג ע"ב). שבזכות עסק התורה יהיו ישראל נגאלין. גם אמר על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר ה' על עזבם את תורת (וימס' ט יא יב), לזה כשישובו לתלמוד תורה יקבצם ה' ויביאם אל הארץ אשר ירשו וגו':

וכנגד שמירת מצות לא תעשה אמר ומל ה' אלהיך את לבבך וגו', וידוע כי ערלת הלב הוא עשות רשע ואהבת הרשע, שלבו של אדם מחמדתו, וכנגדו אמר ומל וגו' לאהבה את ה', פירוש שתלביש האהבה אשר תיכן בך התוכן בריאתך בנעימות ידידות חובת אלהיך, ויחד שכר לזה שיהפוך ה' כל הצרות מעלינו על

וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לְבָבְךָ בְּכָל הַיּוֹם אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֱלֹהֶיךָ שְׁמָה: {ל' א'}

והיה כי יבאו עליך כל הדברים האלה, ולא הספיק באומרו כי יבואו עליך הברכה והקללה אשר נתתי לפניך:

ואולי שיכוין על דרך אומרו ז"ל במסכת ברכות (נז). חייב אדם לברך על הרעה כשם שהוא מברך על הטובה, והעמידוהו בגמרא (ספ' פ:) לקבל הרעה בשמחה כדרך ששמח על הטובה:

והוא אומרו והיה שהוא לשון שמחה (פ"ד מ"ג), כי יבואו עליך כל הדברים תקבלם בשמחה, בהשוואה יחד הברכה והקללה, ואם היה אומר כי יבואו עליך הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, היה נשמע הכתוב על זה הדרך, והיה שהוא השמחה כי יבואו עליך הברכה, ותיבת והקללה נמשכת עם מאמר אשר נתתי לפניך שלאחריה, ולא הייתי יודע שחוזר מאמר והיה גם על הקללה:

עוד הצצתי ואראה מה נעמה חובת הקודש אשר חבב אלהינו אותנו, הלא תראה כי בזכרון הברכה הגיע אותה עלינו, ואמר כי יבואו עליך הברכה, ובזכרון הקללה אמר והקללה אשר נתתי לפניך ולא עליך, ולטעם זה אמר אשר נתתי לפניך, ולא הספיק במאמר כל הדברים האלה:

גם אם היה אומר כי יבואו עליך הברכה והקללה אשר נתתי לפניך, הייתי מפרש מאמר אשר נתתי לפניך על שניהם, אבל מאומרו כל הדברים האלה גילה בזה יתור אשר נתתי לפניך, שבא להבדיל בין הברכה לקללה כמו שפירשתי, ולדרך זה אומרו כל הדברים האלה, חוזר אל הברכה האמורה בסמוך לה, ואל ירע בעיניך אומרו הדברים לשון רבים, והברכה לשון יחיד, כי הרבה דברים טובים נכללו בברכה:

סבכרה וסקללה. פירוש לא מיבעיא בעוד הטובה עליהם, אם הרשיעו וחזרו בתשובה שיהיו מרוצים אל ה', אלא אפילו אחר שנמאסו בעיני ה' ושלח בם חרון אפו והדיחם מעל פניו, ולצד הצרה אשר תסובבם חוזרים בתשובה, כאומרו והשבות וגו' בכל הגוים, אף על פי כן ישיב ה' שבותם:

ויש להעיר למה הוצרך לומר הברכה, כיון שדבר הסובב התשובה הוא מורא הקללה, לא היה לו לומר אלא כי יבא עליך הקללה. ונראה כי בא להעיר דבר שבו ישיב אל לבו לשוב בתשובה, והוא כי ישכיל בהטיבו מעשיו לפני ה' ברוך הוא הברכה אשר תסובבנו, ועת אשר יסור מני אורח החיים הקללה אשר תבואה, ומזה ישכיל להשיב אל לבו, כי זולת מבחן הברכה שיהיה בה בעשות רצונו יתברך, לא יצדיק סיבת הקללה שהיא לצד עוזבו את ה':

וסקצת אל לבבך. פירוש לצד שהרשעים לבבם טועה, לזה אמר והשבות אל לבבך שניהם הטועים בדרך לא טוב, ואומרו בכל הגוים וגו' פירוש בכח טענת היותו גולה ונידח בכל הגוים, ויאמר ללבו ראה מה גרמו מעשי הרעים וידע כי רע ומר עוזבו את ה', והוא אומרו והשבות אל לבבך בטענת כל הגוים אשר הדיחך ה' שמה, וכאילו אמר כאשר הדיחך ה' בכל הגוים:

באר ה"אור החיים הקדוש"

פרשת נצבים פ"ה

ונראה בהעיר למה הפסיק במאמר נתתי לפניך בין מאמר החיים והמות, למאמר הברכה והקללה, שהיה לו להקדים ולומר נתתי לפניך החיים וגו', או אחר שיאמר והקללה יאמר נתתי לפניך:

אכן כוונת הכתוב היא להעיר, כי שני יעודים אחד טוב ואחד רע הם בעולם הזה. ולזה אמר בפסוק זה החיים והמות נתתי לפניך, פירוש שכר ועונש הנתונים לפניך, פירוש בעולם הזה, הם החיים והמות, אם יטיבו יחיו, ואם ירשיעו ימותו, אלו השנים הם לפניך בעולם הזה:

ויש שנים אחרים, והם הברכה והקללה, הם יעודים לעולם הבא, ואינם לפניו אלא לאחר מיתה, על דרך אומרו (לעיל כו ו) ברוך אתה בבואך וברוך אתה בצאתך, ולהיפך ארור הוא וגו', ואמרו רבותינו ז"ל (פ"מ קז) שמדבר על יציאתו מן העולם, ולזה הפסיק במאמר נתתי לפניך בין שני יעודים הראשונים לשנים האחרונים:

ולזה גמר אומר **ובחרת בחיים**, שהוא יעוד עולם הזה, כי יתקרב לב האדם ביותר למה שלפניו, כדרך אומרו (לעיל יא יג) והיה אם שמוע תשמעו וגו' ונתתי מטר ארצכם, הרי שלא הזכיר להטות לבב אנוש אלא בדברים הנגלים בעולם הזה:

כמו כן אמר כאן ובחרת בחיים, פירוש יתחייב הדבר אפילו כפי טבע הגשמי לבחור בחיים, והגם שבפסוק שלפני זה (פסוק טו) אמר ראה נתתי לפניך החיים והטוב יחד, שם נתכוון במאמר לפניך לבחור בהם, וכאן נתכוון במאמר לפניך לומר מה שלפניך, והעיר על זאת הכוונה במה שסדרה באמצע היעודים כמו שפירשתי, גם במה שגמר אומר ובחרת בחיים כמו שפירשתי:

לֹאֲהַבָּהּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמְעַ בְּקוֹל וּלְדַבְּקָהּ בּוֹ כִּי הוּא חַיִּיךָ וְאַרְץ יִמֶיךָ לְשִׁבְתָּ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָשַׁבַּע ה' לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: {ל' כ'}

לֹאֲהַבָּהּ אֶת ה' וגו'. מאמר זה סמוך עם מה שלמעלה ממנו, שאמר למען תחיה אתה וזרעך, וגמר אומר לאהבה וגו', פירוש שטעם חפץ בחיים הוא לאהבה את ה' לשמוע בקולו וגו', ונתן טעם כי הוא חייך, כי מה לאדם חיים אם לא רצונו יתברך, שעשיית רצונו היא תסובב שידבק האדם בקונו, כאמרו ולדבקה בו, וזה הוא עצמו החיים בעולם הזה ואורך ימים לעולם הבא, והוא אומרו ואורך ימך:

ולאמרו לשבת על וגו'. כאילו אמר ולשבת וגו', ודבר זה גם כן הוא מהשגת השלימות, כי ישיבת הארץ היא מצוה כוללת כל התורה, צא ולמד ממאמרם ז"ל (פנחות קיא) שכל ההולך בה ארבע אמות יש לו חלק לעולם הבא שכולו חיים:

שונאינו כאומרו ונתן וגו' על אויבך וגו':

וכנגד קיום מצות עשה, אמר ואתה תשוב וגו' ועשית את כל מצותיו הרי זה מצות עשה, ויחד להם שכר הקרבת התועלת כאמרו והותירך וגו' וישוב לשוש וגו':

כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאת הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רִחָקָה הוּא: {ל' י"א}

כי המצוה וגו' אשר אנכי מצוה היום. צריך לדעת אומרו היום. עוד אומרו לא נפלאות וגו' ולא רחוקה, הלא בכלל ההפלאה היא ההרחקה. עוד אומרו ולא מעבר לים וגו', בשלמא אומרו לא בשמים היא דכך נמנע מהשגה, כי מי יעלה השמימה, אבל מעבר לים הלא אניות יעברו ויקחוה, הגם שתהיה בא"י הים הרחוקים מאד:

ואולי שיכוין הכתוב לשני פרטי המניעה, א' מצד השגת ידיעת התורה עצמה, ושניה מצד קיום מצותיה. כנגד מניעת ידיעת התורה אמר לא נפלאות היא וגו', וחזר ופירש מה היא ההפלאה ואמר לא בשמים וגו', כנגד העדר השגתה אמר לא בשמים היא וגו' כאשר היתה בתחילה, שהרי משה עלה בשמים ולקחה לנו, והנה היא לפנינו:

וכנגד מניעת השגת קיום מצותיה אמר ולא רחוקה, וחזר ופירש מה הוא הריחוק, ואמר ולא מעבר לים היא לאמר וגו', פירוש כמו שאירע למשה שהגם שעלה שמים והוריד התורה נמנעו ממנו השגת קיום מצותיה התלויות בארץ, שהם כמה וכמה כמעט רובי תורה, מה שאין כן הם שהשיגו לעבור הים לבא אל הארץ לקיים מצוותיה:

והגם שאמר מי יעבר לנו אל עבר הים ויקחה לנו, כלל יחד מניעת השגתה עם מניעת קיום מצותיה, ולעולם עיקר הדבר שנתכוון אליו במעבר לים הוא על מניעת קיום מצותיה:

ודקדק לומר היום, פירוש בזמן שהיו סמוכים ליכנס בארץ שאז היה קרוב אליהם הדבר לעשות, וקרא לירדן ים לפי שנשפך לתוך ים המלח כאמור ביהושע (ג טז) והיורדים על ים הערבה ים המלח תמו נכרתו:

הַעֲדִיתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ חַיִּים וְהַמּוֹת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבִבְחֶרֶת בַּחַיִּים לְמַעַן תַּחֲיֶה אֹתָהּ וְזָרַעָהּ: {ל' י"ט}

העלתי בכס וגו'. פסוק זה מיותר שהרי אמר בסמוך ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו'. עוד צריך לדעת למה שינה מסדר שאמר למעלה שעושה חלוקת הטוב בפני עצמו כאמרו (פסוק טו) את החיים ואת הטוב את המות ואת הרע, וכאן אמר החיים והמות וגו' הברכה והקללה. עוד צריך לדעת

למה לא אמר אלא ובחרת בחיים, ולא אמר ואת הטוב:

לעילוי נשמת
הרה"ח ראובן בן הרה"ח ישראל עוזר קליין זצ"ל
נלב"ע בחג השבועות תשע"א